

BANK MARKETINGI SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA UNI OSHIRISH YO'LLARI

Kimyo Xalqaro Universiteti

Banp-716U

Abdurashidov Abdurashid

1abdurahimovich@gmail.com

ANNOSTATSIYA

Bozor iqtisodiyotining ijtimoiy yo'naltirilganligi aholining xohish-istaklarining o'zgaruvchan tuzilmasi doirasida va mintaqaviy mablag'larni to'plash, tizimlashtirish va sarflashning yangi usullari va vositalarini izlashni talab qiladi.

Ushbu tarixiy davrda davlat hokimiyati organlaridagi korrupsiya keng qamrovli tus oldi. U jamoatchilik va byudjet sohasini chetlab o'tmadi. Shu munosabat bilan jamoatchilik nazorat organlarida korrupsiya belgilarini aniqlash va aniqlash nuqtai nazaridan uslubiy muammolar yuzaga keladi. Xuddi shu sababdan ham mansabdor shaxslarga pora berish holatlari ham, miqdori ham keskin oshgan¹.

Hududlarda jamoatchilik nazoratni davlat darajasida qayta tashkil etish davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish yo'llaridan biridir.

Kalit so'zlar: Bozor iqtisodiyoti , potentsial mijoz, korrupsiya, davlat , mintaqaviy jamoatchilik ,nazorat organlari

ANNOSTATION

The social orientation of the market economy requires the search for new ways and means of collecting, systematizing and spending regional funds within the framework of the changing structure of the population's desires.

In this historical period, corruption in public authorities became widespread. He did not bypass the public and budget sphere. In this regard, methodological problems arise in terms of identifying and identifying signs of corruption in public control bodies.

¹ Adam R. Audit asoslari / R. Adam. - M.: Audit: UNITI, 2015. -398 b.

For the same reason, cases and amount of bribes to officials have increased dramatically.

Reorganization of public control in the regions at the state level is one of the ways to improve the efficiency of state administration.

Key words: Market economy, potential client, corruption, state, regional public, control bodies

KIRISH

Davlat boshqaruvining etarli darajada samaradorligi O'zbekistonda islohotlarni amalga oshirishda, strategik rivojlanish dasturlarini va davlat rivojlanishining konstitutsiyaviy belgilangan ustuvor yo'nalishlarini amalga oshirishda ko'plab muvaffaqiyatsizliklarga olib keladi. Ijro etuvchi hokimiyat organlari faoliyati samaradorligini va ularning davlat funktsiyalarini amalga oshirish sifatini oshirish hamda davlat xizmatlarini ko'rsatish so'nggi yillarda davlat boshqaruvida amalga oshirilgan barcha yirik islohotlarning leytmotiviga aylandi².

Bozor iqtisodiyotining ijtimoiy yo'naltirilganligi aholining xohish-istaklarining o'zgaruvchan tuzilmasi doirasida va mintaqaviy mablag'larni to'plash, tizimlashtirish va sarflashning yangi usullari va vositalarini izlashni talab qiladi.

Ushbu tarixiy davrda davlat hokimiyati organlaridagi korruptsiya keng qamrovli tus oldi. U jamoatchilik va byudjet sohasini chetlab o'tmadi. Shu munosabat bilan jamoatchilik nazorat organlarida korruptsiya belgilarini aniqlash va aniqlash nuqtai nazaridan uslubiy muammolar yuzaga keladi. Xuddi shu sababdan ham mansabdor shaxslarga pora berish holatlari ham, miqdori ham keskin oshgan³.

Hududlarda jamoatchilik nazoratni davlat darajasida qayta tashkil etish davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish yo'llaridan biridir.

² Ageeva O.A. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari. / OA Ageeva. M.: Buxgalteriya hisobi, 2018 yil.

³ Adam R. Audit asoslari / R. Adam. - M.: Audit: UNITI, 2015. -398 b.

Bugungi kunda samarali davlat boshqaruvini yaratish yo'lida ko'plab tashkiliy va funktsional muammolar to'sqinlik qilmoqda, bu esa ushbu dissertatsiya tadqiqotining maqsadi va tuzilishini belgilab berdi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Byudjet ijrosini nazorat qilish samaradorligi murakkab iqtisodiy kategoriyadir. Odatda, boshqaruv faoliyatining samaradorligi masalasini ko'rib chiqishda ular, birinchi navbatda, uni amalga oshirish jarayonida erishilgan natijalarning ko'zlangan maqsadlarga muvofiqligini, natijani hisobga olgan holda maqsadga yaqinlashtirish darajasini anglatadi. ishlab chiqarish xarajatlari (vaqt, moddiy va pul resurslari, mehnat resurslari va boshqalar).

Ushbu qoidadan kelib chiqqan holda, nazorat qiluvchi organ tomonidan erishilgan natijaning belgilangan maqsadga nisbati byudjet ijrosi ustidan nazoratning samaradorligi mezon bo'ladi.

Keng ma'noda davlat nazoratining bunday maqsadlari quyidagilardan iborat bo'ladi: iqtisodiy rivojlanish sur'atlarini oshirish, moliya tizimining barqarorligini ta'minlash, davlat byudjetning daromad qismini ko'paytirish va uning xarajatlar qismida pulni tejash.

Keling, Hisob palatasining mezonlari va faoliyati ko'rsatkichlarini shakllantiraylik.

Mezonlar quyidagilardir:

- samaradorlik;
- samaradorlik;
- iqtisod.

Ushbu mezonlarning har birini miqdoriy jihatdan ifodalash mumkin va bu ham umuman Hisob palatasi, ham uning alohida bo'linmalari faoliyati samaradorligini baholash uchun juda muhimdir. Shu munosabat bilan moliyaviy nazorat samaradorligining quyidagi mezon ko'rsatkichlari taklif etiladi.

Samaradorlik mezonlari quyidagi ko'rsatkichlarni o'z ichiga oladi:

- qonun hujjatlarini buzgan holda foydalanilgan mablag'larning aniqlangan miqdori;
- samarasiz foydalanilgan mablag'lar miqdori aniqlangan;
- boshqa maqsadlarda foydalanilgan mablag'larning aniqlangan miqdori;
- tayyorlangan taqdimnomalar va retseptlar soni.

Misol uchun, 2020 yilda Hisob palatasi tomonidan 14 026,9 million so'm miqdorida davlat mablag'laridan maqsadsiz foydalanilganligi aniqlangan va 2 762,2 million so'm miqdorida davlat mablag'larini qoplash amalga oshirilgan. 2019 yilda bu ko'rsatkichlar mos ravishda 23,2 milliard so'm va 4,6 milliard so'mni tashkil etdi. Davlat mablag'laridan noto'g'ri foydalanishni aniqlashning kamayishi, birinchi navbatda, davlat byudjetning g'azna ijrosini yanada joriy etish bilan bog'liq bo'lib, bu byudjet qonunchiligi buzilishining sezilarli darajada kamayishiga olib keldi.

МУХОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

O'zbekiston Respublikasida umummilliy moliyaviy nazoratning nazariy jihatdan ishlab chiqilgan va qonuniy ravishda rasmiylashtirilgan kontseptsiyasi hali ham mavjud emas. Iqtisodiy adabiyotlarda mavjud va muhokama qilingan barcha taklif va variantlar faqat davlat moliyaviy nazorati bilan cheklanadi va ikkita yondashuvga asoslanadi.

Birinchi yondashuv mavjud moliyaviy nazorat organlarini isloh qilish jarayonini yagona, ierarxik, yuqoridan pastga, qurilgan tizimli vertikalga aylantirish jarayonini ko'rib chiqadigan bir qator mualliflarning pozitsiyasini aks ettiradi. Ushbu nuqtai nazarning haddan tashqari ifodasi barcha nazorat qiluvchi va hatto nazorat qiluvchi organlarni mustaqil ravishda ishlaydigan yoki O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasiga yoki Bosh prokuraturasiga bo'ysunadigan yagona davlat nazorat organiga birlashtirishdir.

Hisob palatasining byudjet jarayoni ustidan nazoratni amalga oshiruvchi organ sifatidagi rolini kuchaytirish, davlat mablag'lari sarflanishining maqsadga muvofiqligi va samaradorligi hamda davlat mulkidan tijorat maqsadlarida foydalanish ushbu

yondashuvning asosiy postulatlaridan biridir. Shu bois mazkur funksiyalarni to'liq amalga oshirish uchun Hisob palatasi faoliyatini huquqiy jihatdan ta'minlaydigan bir qator yangi qarorlar qabul qilish tavsiya etiladi.

O'zbekistonda davlat moliyaviy nazorati tizimini qurishga kelsak, yana bir yondashuv mavjud bo'lib, uning mualliflari yagona davlat organi tomonidan boshqariladigan qat'iy ierarxik bo'ysunuvchi nazorat tizimini yaratishga faol qarshilik ko'rsatadilar. Ularning fikricha, "tizimli" umuman "monolitik" ni, ya'ni bozor munosabatlaridagi dinamik o'zgarishlarga mobil javob berishga imkon bermaydigan ierarxik izolyatsiya printsipligiga ko'ra ko'p darajali bo'ysunishni talab qilmaydi. Shu bilan birga, izchillik nazorat organlarining mustaqil maqomini saqlab qolgan holda ilmiy-uslubiy salohiyati nuqtai nazaridan ularning faoliyatini muvofiqlashtirishni ta'minlovchi, ularni markazlashtirish va markazsizlashtirish elementlari o'rtasidagi eng oqilona munosabat sifatida talqin etiladi.

XULOSA

Ko'rib chiqilayotgan pozitsiyaga muvofiq, davlat nazorati tizimining tarkibiy asoslari, bir tomondan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va qonunchilik va normativ hujjatlar bilan ta'minlangan davlat hokimiyati va boshqaruvining yuqori organlaridan shakllanishi kerak. davlat nazorati sohasi. Boshqa tomondan, davlat nazoratining maxsus organlari, masalan, hozirda faoliyat yuritayotganlar, masalan, uning ajralmas qismiga aylanishi mumkin. O'zbekiston Moliya vazirligining Davlat moliyaviy nazorati boshqarmasi va yangi tashkil etilgan Moliyaviy monitoring qo'mitasi. Davlat nazoratining maxsus organlari mustaqil markaziy ijro etuvchi hokimiyat organlari yoki davlat vazirliklarning yirik ixtisoslashtirilgan bo'linmalari bo'lgan muayyan sohalarda o'z faoliyatini amalga oshirishlari kerak.

O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasi davlat darajadagi yagona davlat moliyaviy nazorat organi bo'lib, uning maqomi, vazifalari va tartibi alohida qonun bilan belgilanadi. O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasi butun faoliyati davomida o'zini juda samarali moliyaviy nazorat organi sifatida ko'rsatdi. U 1500 dan ortiq

nazorat choralarini, shu jumladan 300 dan ortig'i O'zbekiston Respublikasi Davlat Majlisi palatalarining ko'rsatmalariga, Respublika Kengashi a'zolari va Davlat Dumasi deputatlarining so'rovlari va murojaatlariga muvofiq amalga oshirildi. Ushbu nazorat tadbirlari natijasida O'zbekiston Respublikasi Prezidentiga 83 ta murojaat, O'zbekiston Respublikasi hukumati va boshqa davlat organlariga 2654 ta taqdimnoma va 107 ta topshiriq yuborildi. Ishonchli raqamlar va juda ko'p ish, lekin jamiyat ko'pincha shunday faktga duch keladi:

Hisob palatasi tomonidan o'tkazilgan tekshirishlar natijasida byudjet sohasida ko'plab huquqbuzarliklar aniqlangan. Biroq, bu faoliyatning asosiy natijasi faqat aniqlangan qonunbuzarliklar faktlarini bayon qilishdir. O'zbekistonda ro'y berayotgan tub bozor o'zgarishlari sud-huquq munosabatlarini birinchi o'ringa olib, adolatga etakchi rolni yuklaydi. Shuning uchun, juda dolzarb. O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasining (uning vakillarining) davlat manfaatlarini ko'zlab fuqarolik va arbitraj protsessida ishtirok etish muammosi bayoni taqdim etiladi.

Bugungi kunda davlatning butun huquqni muhofaza qilish tizimining samaradorligini oshirish uchun amaldagi davlat qonunlarga bir qator o'zgartishlarni ishlab chiqish va qabul qilish zarur. O'zbekistonlik iqtisodchilar quyidagi choralarni taklif qilishadi:

- davlat byudjetni va byudjetdan tashqari jamg'armalarni ijro etishda, shuningdek davlat mulkini tasarruf etishda qonun talablarini buzganlik uchun davlat mansabdor shaxslarining javobgarligini tushuntirish;
- Hisob palatasi va boshqa nazorat organlarining ko'rsatmalarini bajarmaganlik uchun mansabdor shaxslarning javobgarligi boshlanishini belgilash;
- Markaziy bank tomonidan Hisob palatasining auditorlik tekshiruvlari orqali, shu jumladan o'z xarajatlar smetasini shakllantirish va ijro etishda, daromadlar olish va foydani shakllantirishda nazoratni joriy etish;
- barcha davlat organlarining moliyaviy hisobot shakllarini qabul qilish;

· O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasiga noqonuniy yoki soxta bitimlar faktlari aniqlangan taqdirda davlat manfaatlarini himoya qilish uchun qonuniy choralar ko'rish huquqini berish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ageeva O.A. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari. / OA Ageeva. M.: Buxgalteriya hisobi, 2018 yil.
2. Adam R. Audit asoslari / R. Adam. - M.: Audit: UNITI, 2015. -398 b.
3. Andreev VD. Qayta ishlashda iqtisodiy tahlildan foydalanish / VD Andreev. - M.: Moskva. qamoqxona. in-t, 2015. - 67 b.
4. Bazhenov A.V.Davlat hokimiyati, davlat xizmati va mahalliy davlat hokimiyati organlarida xizmat qilish manfaatlariga qarshi jinoyatlarni tergov qilish. // AB Bazhenov, E.X.Xolopova. M.: Ed. Yurlitinform, 2019. - 149 b.
5. Belobzhetskiy I. A. Moliyaviy nazorat va yangi iqtisodiy mexanizm / I. A. Belobjetskiy. — M.: Moliya va statistika, 2019.-255s.
6. Beluxa N. T. Xalq iqtisodiyoti tarmoqlarida nazorat va qayta ko'rib chiqish / N. T. Beluxa. - M.: Moliya va statistika, 2022. - 368 b.
7. Belyavskiy FN O'zbekistonda davlat moliyaviy nazorati rivojlanishining tarixiy eskizi // M. Davlat nazorati xalq komissarligining nashri, 2019.-61 p.
8. Mahmudov I. S. 19-asrdagi O'zbekiston moliyasi. Toshkent: Turi. T-va "Davlat manfaati", 2022. - 324 b.
9. Brovkina N. D. Moliyaviy nazorat asoslari / Darslik ostida. ed. M.V. Miller. M.: Magistr, 2018. - 33s.
10. Buraeva O.N. Davlat davlat unitar korxonasida ichki moliyaviy nazoratni tashkil etishning alohida jihatlari // Mikroiqtisodiyot. 2019. №3.
11. Buraeva O.N. Davlat davlat unitar korxonasida moliyaviy huquqbuzarliklarning oldini olish masalasi to'g'risida // "Fan, ta'lim va biznes integratsiyasining zamonaviy muammolari" ilmiy-profilaktika konferentsiyasi materiallari. - M.: IEiUP, 2018 yil.